

Boodschap van paus Franciscus voor de 4de Werelddag van Grootouders en Senioren

28 juli 2024

Laat mij niet in de steek, nu ik oud word (cf. Ps 71,9)

Dierbare broeders en zusters!

God laat zijn kinderen nooit in de steek, nooit. Zelfs niet wanneer we ouder worden, onze krachten verminderen, ons haar grijs wordt, onze rol in de samenleving verkleint, ons leven minder productief wordt en nutteloos dreigt te worden. Hij kijkt verder dan uiterlijkheden (cf. 1 S 16,7) en aarzelt niet om mensen uit te kiezen die in de ogen van velen onbeduidend lijken. God gooit geen enkele steen weg. Integendeel, de 'oudste' stenen vormen het stevige fundament waarop de 'nieuwe' stenen kunnen rusten om samen het geestelijke bouwwerk op te richten (cf. 1 Pe 2,5).

De hele Heilige Schrift vertelt het verhaal van Gods trouwe liefde, die ons een troostende zekerheid biedt: God toont ons voortdurend zijn barmhartigheid, in elke levensfase, onder alle levensomstandigheden, zelfs bij verraad. De psalmen staan vol van de verwondering van het menselijke hart voor God, die voor ons zorgt ondanks onze nietigheid (cf. Ps 144,3-4). Ze verzekeren ons dat God ons al heeft geweven in de schoot van onze moeder (cf. Ps 139,13) en dat Hij ons niet in de steek zal laten, zelfs niet in de diepste duisternis van de dood (cf. Ps 16,10). We mogen erop vertrouwen dat Hij ons ook in onze ouderdom nabij zal zijn, temeer omdat ouder worden in de Bijbel wordt beschouwd als een teken van zegen.

En toch, vinden we in de psalmen ook deze vurige smeekbede tot de Heer: *Laat mij niet in de steek, nu ik oud word* (cf. Ps 71,9). Het zijn krachtige en zelfs hartverscheurende woorden, die ons doen denken aan het extreme lijden van Jezus, die op het kruis uitriep: *Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?* (Mt 27,46).

In de Bijbel vinden we zowel de zekerheid van Gods nabijheid in elke levensfase als de angst om in de steek gelaten te worden, vooral op gevorderde leeftijd en in tijden van lijden. Dit vormt geen tegenstrijdigheid. Een blik om ons heen illustreert hoe deze woorden treffend de realiteit weergeven. Eenzaamheid is maar al te vaak de bittere metgezel in het leven van senioren en grootouders. Als bisschop van Buenos Aires bracht ik vaak bezoeken aan woonzorgcentra en realiseerde ik me hoe zelden deze mensen bezoek kregen. Sommigen hadden hun familie al maanden niet gezien.

De oorzaken van eenzaamheid zijn heel divers. In vele regio's, voornamelijk in economisch minder ontwikkelde landen, komen senioren alleen te staan wanneer hun kinderen zich genoodzaakt zien te emigreren. Ik denk ook aan de vele conflictzones waar talloze senioren alleen achterblijven omdat mannen – jong en oud – worden opgeroepen voor de strijd, en vrouwen, dikwijls moeders met jonge kinderen, hun land verlaten om de veiligheid van hun kinderen te waarborgen. In door oorlog verwoeste steden en dorpen blijven senioren alleen achter, als enige teken van leven op plaatsen waar verlatenheid en dood overheersen. In andere delen van de wereld wakkert een diepgewortelde misvatting binnen sommige lokale culturen de vijandigheid tegenover senioren aan. Zij worden verdacht van hekserij die de

levenskracht van jongeren zou stelen. Wanneer een jongere vroegtijdig sterft, ziek wordt of een ongeluk krijgt, wordt een oudere daarvan beschuldigd. Deze mentaliteit moet krachtig worden bestreden en uitgeroeid. Het is een van die ongegronde vooroordelen waarvan het christelijke geloof ons heeft bevrijd, maar die desondanks nog steeds generatieconflicten tussen jong en oud voedt.

Bij nadere beschouwing blijkt dat de beschuldiging aan het adres van senioren dat zij 'de toekomst van jongeren stelen' een wijdverbreid fenomeen is, zelfs in de meest ontwikkelde en moderne samenlevingen, zij het in een andere vorm. Tegenwoordig heerst er bijvoorbeeld een gangbare opvatting dat senioren de jongere generaties opzadelen met de hoge kosten van hun zorgbehoeften, waardoor zij middelen onttrekken aan de ontwikkeling van hun land en dus aan de jongeren. Dit is een vertekend beeld van de realiteit. Het lijkt alsof het voortbestaan van senioren het voortbestaan van jongeren in gevaar brengt en alsof het bevoordeligen van jongeren onvermijdelijk het verwaarlozen en elimineren van senioren impliceert. De tegenstelling tussen generaties is een misvatting en een giftige vrucht van een cultuur die doordrenkt is van conflict. Het tegen elkaar opzetten van jongeren en senioren is een onaanvaardbare vorm van manipulatie. *Wat werkelijk op het spel staat, is de harmonie tussen mensen van verschillende leeftijden, het echte referentiepunt voor het begrijpen en waarderen van het menselijke leven in al zijn facetten* (Catechese, 23 februari 2022).

De eerdergenoemde psalm, met zijn smeekbede om niet in de steek gelaten te worden op hoge leeftijd, spreekt over een samenzwering tegen het leven van senioren. Hoewel dit overdreven kan lijken, blijkt bij nader inzicht dat de eenzaamheid en het in de steek laten van senioren niet toevallig of onvermijdelijk zijn, maar eerder het gevolg van politieke, economische, sociale en persoonlijke beslissingen, die geen rekening houden met de oneindige waardigheid van elke persoon, ongeacht de omstandigheden, situatie of staat waarin hij of zij zich bevindt (*Verklaring Dignitas Infinita*, 1). Dit fenomeen treedt op wanneer we de intrinsieke waarde van mensen uit het oog verliezen en hen reduceren tot een kostenpost die we in een aantal gevallen te hoog vinden. Nog erger is dat senioren dikwijls zelf het slachtoffer worden van deze mentaliteit; ze beginnen zichzelf als een last te beschouwen en menen dat zij het zijn die plaats moeten maken.

Aan de andere kant zijn er vandaag de dag veel vrouwen en mannen die naar zelfontplooiing streven door een zo zelfstandig mogelijk leven te leiden, los van anderen. Het behoren tot groepen verkeert in crisis, terwijl het individualisme terrein wint. De verschuiving van 'wij' naar 'ik' is een van de meest opvallende tendensen van onze tijd. Het gezin, het eerste en meest radicale verzet tegen het idee dat we onszelf alleen kunnen redden, lijdt onder deze individualistische cultuur. Maar naarmate we ouder worden en onze krachten verminderen, wordt de illusie van het individualisme - het geloof dat we niemand nodig hebben en zonder sociale relaties kunnen leven - ontmaskerd. We realiseren ons dat we juist alles nodig hebben, maar dan zijn we alleen, zonder hulp, zonder iemand om op terug te vallen. Dit is een pijnlijke ontdekking die velen pas doen als het te laat is.

Eenzaamheid en isolement worden steeds meer een vast onderdeel van het maatschappelijke landschap van vandaag. Soms zijn deze fenomenen het resultaat van een doelbewuste uitsluiting, een soort betreurenswaardige 'sociale samenzwering'; andere keren zijn ze helaas het gevolg van persoonlijke keuzes. Er zijn ook situaties waarin senioren zich schikken in deze realiteit en doen alsof het hun vrije keuze is. Steeds vaker verliezen we *het gevoel van broederlijkheid* (*Fratelli Tutti*, 33) en vinden we het zelfs moeilijk om ons een alternatief voor te stellen.

Bij veel senioren bespeuren we een gevoel van berusting, zoals beschreven in het boek Ruth. Het vertelt over de oude vrouw Naomi die, na het verlies van haar man en kinderen, haar twee schoondochters Orpa en Ruth aanmoedigt om terug te keren naar hun geboorteland en hun eigen thuis (Rt 1,8). Naomi, die de angst om alleen achter te blijven, deelt met veel senioren van vandaag, kan zich geen ander scenario voorstellen. Als weduwe beseft ze dat ze in de ogen van de samenleving weinig waarde heeft en voelt ze zich een last voor de twee jonge vrouwen die, in tegenstelling tot haar, nog een heel leven voor zich hebben. Daarom kiest ze ervoor om een stap opzij te zetten en spoort ze haar schoondochters aan om haar achter te laten en hun eigen toekomst elders op te bouwen (Rt 1,11-13). Haar woorden zijn een weerspiegeling van de rigide sociale en religieuze normen van haar tijd, die haar lot lijken te bezegelen.

Het Bijbelverhaal toont ons vervolgens twee verschillende reacties op Naomi's woorden en op haar oude dag als zodanig. Orpa, die Naomi liefheeft, neemt afscheid met een liefdevolle omhelzing en aanvaardt wat zij ziet als de enige mogelijke oplossing en gaat haar eigen weg. Ruth daarentegen blijft vastberaden aan Naomi's zijde en spreekt de opmerkelijke woorden: *Vraag me toch niet langer om u te verlaten* (Rt 1,16). Ze schrikt er niet voor terug om gewoonten en diepgewortelde denkpatronen in twijfel te trekken. Gedreven door het besef dat Naomi haar nodig heeft, blijft ze moedig aan haar zijde op de nieuwe weg die voor hen beiden begint. Ruth leert ons – gewend aan het idee dat eenzaamheid ons onvermijdelijke lot is – dat het mogelijk is om op het verzoek: *Laat me niet in de steek* te antwoorden met: *Ik laat je niet in de steek*. Ruth aarzelt niet om de schijnbaar onveranderlijke realiteit op haar kop te zetten: een leven in eenzaamheid is niet de enige optie! Het is geen toeval dat Ruth die dicht bij de bejaarde Naomi blijft, een voorouder is van de Messias (cf. Mt 1,5), van Jezus, de Emmanuel, de *God met ons*, die Gods nabijheid en aanwezigheid brengt aan alle mensen, ongeacht hun leeftijd en levensomstandigheden.

De vrijheid en moed van Ruth nodigen ons uit om een nieuwe weg in te slaan. Laten we in haar voetsporen treden. Laten we samen met deze jonge buitenlandse vrouw en de bejaarde Naomi op weg gaan en niet bang zijn om onze gewoonten te veranderen en een andere toekomst voor senioren voorop te stellen. Wij zijn dankbaar voor alle mensen die, vaak met grote persoonlijke offers, het voorbeeld van Ruth volgen door zorg te dragen voor senioren of door eenvoudigweg dagelijks aanwezig te zijn bij familieleden of kennissen die niemand meer hebben. Ruths keuze om bij Naomi te blijven, bracht haar zegeningen zoals een gelukkig huwelijk, nakomelingen en een land. Zo is het altijd: door dicht bij senioren te blijven en hun unieke rol in de familie, de maatschappij en de Kerk te erkennen, zullen ook wij veel geschenken, genaden en zegeningen ontvangen!

Laten we op deze vierde Werelddag, grootouders en senioren omringen met onze tedere liefde.

Laten we tijd maken voor degenen die ontmoedigd zijn en niet meer hopen dat een andere toekomst mogelijk is. Laten we de egoïstische houding die tot afwijzing en eenzaamheid leidt, tegengaan met een open hart en een blij gezicht. Laten we de moed vinden om te zeggen: *Ik laat je niet in de steek!* en om een nieuwe weg in te slaan.

Aan jullie, dierbare grootouders en senioren, en aan iedereen die jullie bijstaat, bied ik mijn zegen en gebeden aan. En ik vraag jullie ook om alstublieft niet te vergeten voor mij te bidden.

Rome, Sint-Jan van Lateranen, 25 april 2024

FRANCISCUS